

Opmerkelijke aantallen bruinvissen in de eerste helft van 2013

Jan Haelters

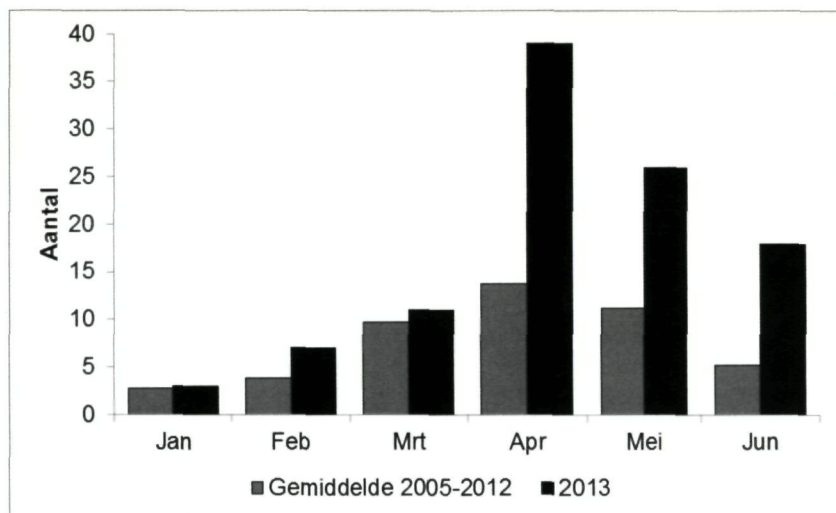
Niemand kijkt nog op van berichten over gestrande bruinvissen *Phocoena phocoena*. Terwijl strandingen van dit dier tot de eerste jaren van de 21^e eeuw nog geregeld het nieuws haalden, met foto, zijn strandingen en waarnemingen dicht bij de kust tegenwoordig bijna alledaagse gebeurtenissen. Dat er tegenwoordig zoveel bruinvissen rondzwemmen in onze wateren heeft te maken met een verplaatsing van de populatie. Men vermoedt dat er nu niet meer bruinvissen rondzwemmen in de Noordzee dan pakweg 20 jaar geleden, maar dat ze zich verplaatst hebben van het noorden naar meer zuidelijke wateren (SCANS II, 2008). En meer bruinvissen betekent automatisch ook meer strandingen en meer conflicten met menselijke activiteiten. Het aantal gestrande dieren (in België, inclusief de binnenwateren) is gestegen van amper enkele dieren per jaar tussen de jaren 1970 en het midden van de jaren 1990, tot gemiddeld meer dan 82 tussen 1995 en 2012 (data KBIN/BMM). Pieken waren er van 2005 tot 2007 (89, 94, 86) en in 2011 en 2012 (116 en 96). Het lijkt erop dat het record van 2011 twee jaar later al zal sneuvelen. Menselijke activiteiten die de soort hier negatief beïnvloeden zijn onder meer visserij (incidentele verdrinking in visnetten) en verstoring door bijvoorbeeld het heien van palen bij de constructie van offshore windparken.

2013

Dit jaar wordt, voor wat betreft waarnemingen en strandingen van bruinvissen, gekenmerkt door een aantal opmerkelijke fenomenen. Vooreerst werden opvallend veel bruinvissen waargenomen in de Schelde - inclusief haar zijrivieren en havens. Bruinvissen werden gezien in de Schelde, enkele dokken van de haven van Antwerpen, de Rupel, de Nete, de Kleine Nete, de Dender, het Albertkanaal en het Kempisch Kanaal. Op 11 april werden minstens 25 verschillende bruinvissen waargenomen door onderzoekers van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) op de Schelde en Rupel. Dieren raakten via sluizen in getijvrije gebieden, en er werden - meer dan ooit tevoren gerapporteerd - talrijke dode bruinvissen aangetroffen in het binnenland. Dat was het geval in havendokken te Antwerpen, te Sint-Amands, Moerzeke, Hingene, Dendermonde, Wichelen, Merksem, Wetteren, en ter hoogte van het Galgeschoor, Bazel Schor en de Hobokense Polder (data van waarnemingen en strandingen: websites van zeezoogdieren.org; waarnemingen.be; KBIN/BMM).

Een andere opmerkelijk fenomeen was dat de traditionele voorjaarspiek in strandingen niet ophield omstreeks half mei: ze liep verder tot in juni, traditioneel één van de

kalmste maanden voor wat betreft strandingen van bruinvissen. Terwijl er tot maart weinig aan de hand leek, liep het van april tot juni de spuigaten uit met strandingen van bruinvissen, met in deze drie maanden recordaantallen bruinvissen. In april strandde dagelijks gemiddeld meer dan 1 bruinvis. Daardoor lag het aantal aangespoelde bruinvissen in de eerste helft van 2013, stranden inclusief binnenwateren, zeer hoog. Tussen 1 januari en 30 juni werden niet minder dan 104 dode bruinvissen aangetroffen, waarbij enkele dode drijvende dieren in de Schelde, die mogelijk niet aanspoelden of niet gevonden werden, niet meegerekend werden.

Figuur 1. Maandelijks aantal gestrande bruinvissen (incl. binnenwateren) in 2013 tegenover het gemiddelde van 2005 tot 2012.

Onderzoek

Het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen coördineert het onderzoek van gestrande zeezoogdieren. De dieren die niet al te sterk ontbonden zijn, worden verzameld voor wetenschappelijke onderzoek. Dat onderzoek spitst zich toe op het bepalen van de doodsoorzaak, maar bijkomend worden de gehaltes aan polluenten, de fitheid van de dieren en het meest recente voedsel nagegaan. De fenomenen van 2013 kunnen mogelijk verklaard worden door een combinatie van factoren: hogere aantallen bruinvissen in de zuidelijke Noordzee, weersomstandigheden, met een koudere lente dan normaal, het talrijk voorkomen van bijvangst door een hoge intensiteit van staand wantvisserij, het heien van palen voor een nieuw windpark, etc. Door de relatief koude lente waren niet enkel de bruinvissen laat: de maatjesharing en de mosselen lieten eveneens op zich wachten. Mogelijk zijn weersomstandigheden en het heien van palen

de achterliggende reden voor het talrijker voorkomen van bruinvissen in de Schelde, maar ook de voedselbeschikbaarheid kan hier een rol spelen. De spiering *Osmerus eperlanus*, een diadrome vissoort, is terug in onze kustwateren (Kerckhof, 2012), en reeds enkele jaren is er een toename van het aantal spieringen dat in de lente de Schelde opzweemt om er te paaïen (Breine & Van Thuyne, 2013; Natuurpunt, 2013). Daarbij stelden onderzoekers vast dat de soort de laatste jaren verder stroomopwaarts voorkomt (Breine & Van Thuyne, 2013). Tevens zijn jonge zeebaarzen *Dicentrarchus labrax* talrijk aanwezig in de Zeeschelde, en frequent ook opnieuw finten *Alosa fallax* (Breine & Van Thuyne, 2013; Natuurpunt, 2013). Van ten minste de spiering en jonge zeebaars werd aangetoond dat die in onze wateren prooien zijn van bruinvissen (Haelters et al., 2012).

Foto : een gedeeltelijke verteerde spiering in de oesophagus (slokdarm)
van een bijgevangen bruinvis (regurgitate net voor verdinking).
(foto: Jan Haelters)

Summary

In spring 2013 a record number of stranded and dead harbour porpoises *Phocoena phocoena* has been recorded along the Belgian coast and further inland in the Scheldt bassin (harbour docks near Antwerp, tributaries). The author thinks a combination of shifted North Seapopulation (from north to south), a cold spring, bycatch (gillnetting)

and construction works for a new wind mill park may have lead to this. The higher presence in the Scheldt estuary may be due to a restoring fish population in the river.

Literatuur

- BREINE, J. & VAN THUYNE, G., 2013. Opvolging van het visbestand van de Zeeschelde: resultaten voor 2012. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2013 (INBO.R. 2013.13). Instituut voor Natuur en Bosonderzoek, Brussel.
- HAELTERS, J., KERCKHOF, F., TOUSSAINT, E., JAUNIAUX, T. & DEGRAER, S., 2012. The diet of harbour porpoises bycaught or washed ashore in Belgium, and relationship with relevant data from the strandings database. Royal Belgian Institute of Natural Sciences (RBINS/MUMM). Report commissioned by the Federal Public Service for Health, Food Chain Safety and Environment (Marine Environment), Brussels, 45 p.
- KERCKHOF, F., 2012. Goed nieuws voor de sterren? De terugkeer van de Spiering *Osmerus eperlanus* (Linnaeus, 1758) in Belgische wateren. De Strandvlo, 32(4): 132-136.
- NATUURPUNT, 2013. Studie en monitoring: Visserijmonitoring.
<http://scheldeschorren.be/cms/studie-en-monitoring/visserijmonitoring>,
geconsulteerd op 30 juni 2013.
- SCANS II, 2008. Small Cetaceans in the European Atlantic and North Sea. Final Report submitted to the European Commission under project LIFE04NAT/GB/000245. Available from <http://biology.st-and.ac.uk/scans2/inner-finalReport.html>
<http://www.zeezoogdieren.org>
<http://www.waarnemingen.be>
<http://www.mumm.ac.be/NL/Management/Nature/strandings.php>

Jan Britostraat 24
8200 Sint-Andries
j.haelters@mumm.ac.be